

Nader onderzoek vleermuizen

Duinzicht te Den Haag

Eelerwoude

kleurt het landelijk gebied

Nader onderzoek vleermuizen

Duinzigt te Den Haag

Definitief

Opdrachtgever

WP Retail Development & Management B.V.
t.a.v. de heer G. Veldkamp
Postbus 30.006
3001 DA Rotterdam

Opdrachtnemer

Eelerwoude
Achterstraat 11
4101 BB Culemborg
T (0345) 72 70 00
F (0345) 72 70 10
E info@eelerwoude.nl
I www.eelerwoude.nl

Projectgegevens:

Projectnummer: P8158
Datum: 19-10-2017
Projectleider: dhr. J.J.M.M. Hakkens
Opgesteld: mw. J. Marchal
Gecontroleerd: dhr. G. Lubbers

Onderzoek van Eelerwoude voldoet aan de eisen die het bevoegd gezag stelt. Eelerwoude is lid van het Netwerk Groene Bureaus. Het Netwerk werkt aan de kwaliteit van advisering gericht op natuur, landschap, water, milieu en ruimte. Het Netwerk heeft een gedragscode die opdrachtgevers en andere belanghebbende een basis biedt om de leden aan te spreken op de kwaliteit van hun werk.

Dit onderzoek is op zorgvuldige wijze uitgevoerd, conform de geldende wet- en regelgeving ten aanzien van flora en fauna. Desondanks zal nooit een 100% volledig beeld van de aanwezige flora en fauna gegeven kunnen worden. Natuur is dynamisch, situaties kunnen veranderen.

De opmaak van dit rapport gaat uit van dubbelzijdig afdrukken.

INHOUD

1	INLEIDING	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Doel.....	4
2	HUIDIGE SITUATIE & ONTWIKKELING	5
2.1	Huidige situatie	5
2.2	Ontwikkeling.....	6
3	NATUURWETGEVING.....	8
3.1	Bescherming van soorten	8
4	METHODE	11
4.1	Bureauonderzoek.....	11
4.2	Veldonderzoek	11
5	ONDERZOEKSRESULTATEN & ANALYSE	13
5.1	Vleermuizen	13
5.2	Overige soorten	17
6	CONCLUSIES EN ADVIES.....	19
6.1	Vleermuizen	19
6.2	Projectplan en werkprotocol	20
6.3	Overige soorten	20
6.4	Geldigheid onderzoek	20
	LITERATUURLIJST.....	21
	BIJLAGE 1 VLEERMUIZEN.....	22

1

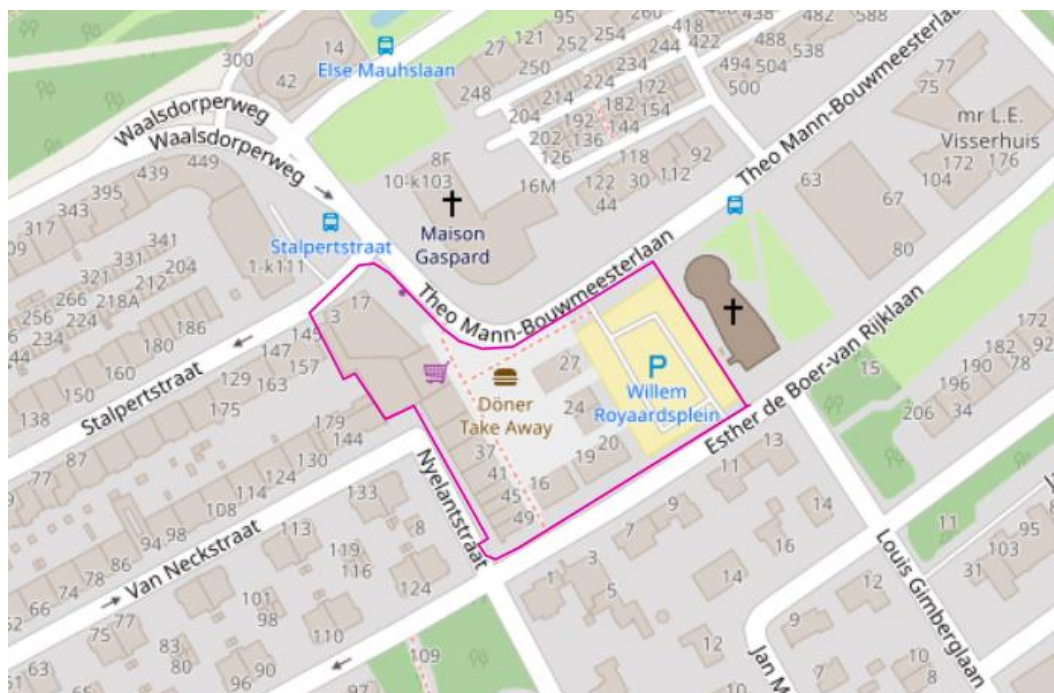
INLEIDING

1.1 Aanleiding

Winkelcentrum Duinzigt wordt opnieuw ingericht, waarbij extra woningen en een ondergrondse parkeergarage worden gerealiseerd (figuur 1). In verband met deze voorgenomen ontwikkeling is in het voorjaar van 2017 een quickscan flora en fauna uitgevoerd (Eelerwoude, april 2017). Aan de hand van de quickscan werd aangegeven dat het plangebied een functie kan hebben voor vleermuizen en dat negatieve effecten met de ontwikkeling niet geheel zijn uit te sluiten zijn op deze soortgroep. Op basis van deze resultaten is een nader onderzoek naar vleermuizen uitgevoerd.

1.2 Doel

Het doel van het onderzoek is om een beeld te krijgen van de soortsamenvatting en functie van het plangebied voor vleermuizen en aan de hand hiervan uitspraken te doen over (mogelijke) effecten van de voorgenomen plannen en de eventueel noodzakelijke vervolgstappen. In dit rapport worden de resultaten van het nader onderzoek gepresenteerd en getoetst aan het aspect soortbescherming uit de Wet natuurbescherming.

Figuur 1. Ligging en begrenzing van het plangebied Duinzigt in roze kader. Bron: ESRI, 2017

2

HUIDIGE SITUATIE & ONTWIKKELING

2.1 Huidige situatie

Winkelcentrum Duinzigt wordt begrensd door de Theo Mann – Bouwmeesterlaan, Nyelantstraat en Esther de Boer – Van Rijklaan te Den Haag. Het gebied is gelegen ten oosten van stadsdeel Scheveningen, ten zuiden van duingebied. Het winkelcentrum bestaat uit twee gebouwen die middels een overkapping aan elkaar zijn verbonden. Het gedeelte gelegen aan de Esther de Boer – Van Rijklaan betreft een eenlaagsgebouw met winkels, salons en horeca. Het andere gebouw heeft op de begane grond het winkelcentrum met daarboven twee lagen met woningen. Bij het winkelcentrum is beperkt openbaar groen aanwezig; op het plein zijn enkele groenbakken, aangeplante struiken/hagen en bankjes. Er is een bloemenstal, een viskraam en een döner eetkraam op het plein aanwezig. Het plein wordt verlicht door enkele lantaarnpalen. Aan de oostzijde ligt parkeerplaats Willem Royaardsplein. Een lange aaneengesloten bomenrij is te vinden aan de rand van het gebied langs de Theo Mann- Bouwmeesterlaan met verspreid lantaarnpalen. Waterelementen in of direct nabij het plangebied ontbreken.

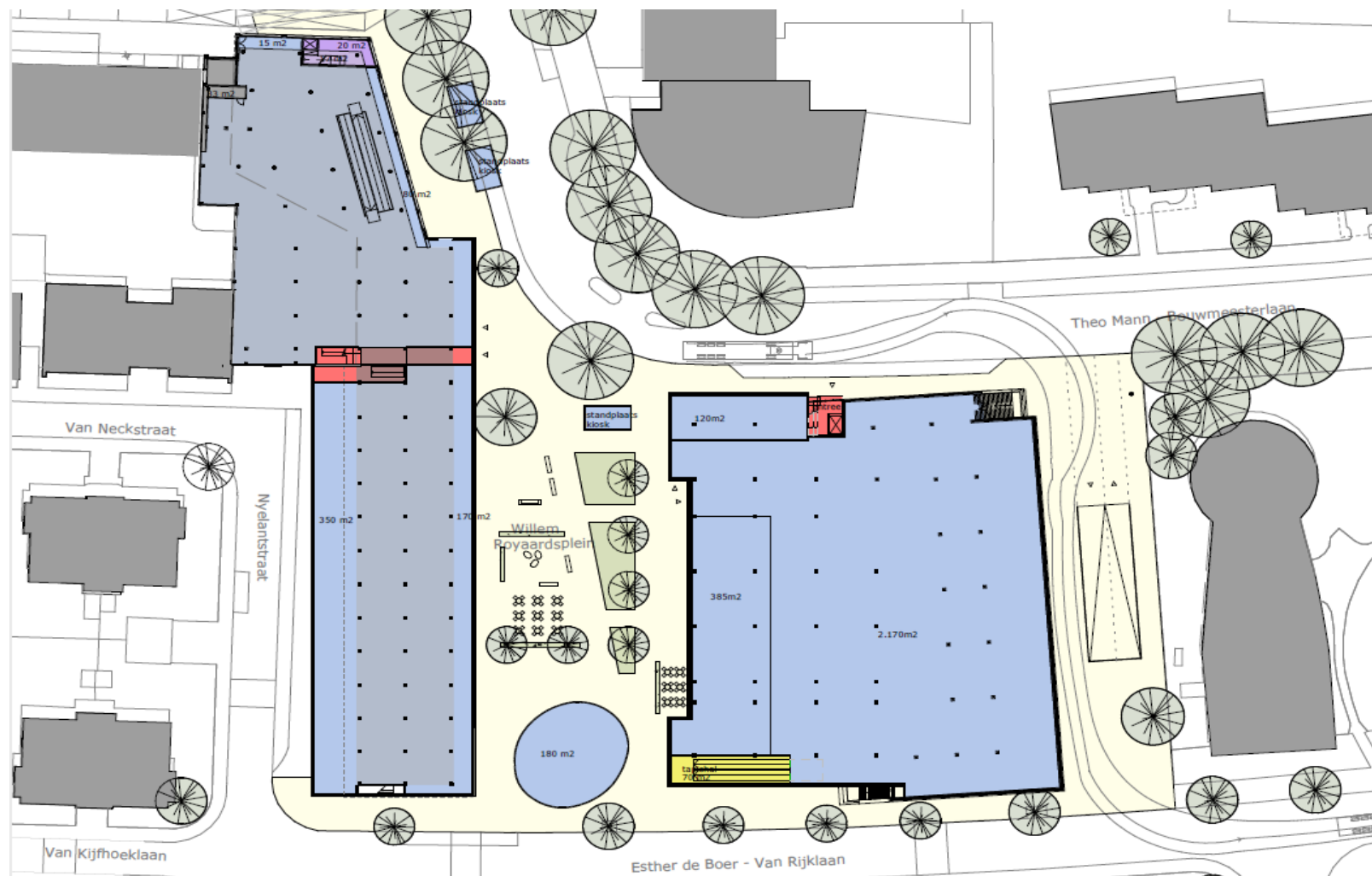

Figuur 2.1 Impressie van het plangebied Duinzigt. Linksonder het gebouw evenwijdig aan de Nyelantstraat. Rechtsboven het plein, linksonder parkeerplaats Willem Royaardsplein en rechtsonder de bomenrij (iepen) langs de Theo Mann – Bouwmeesterlaan.

2.2 Ontwikkeling

Bij de ontwikkeling van het winkelcentrum wordt onder het oostelijk deel van het plangebied een ondergrondse parkeergarage gerealiseerd met circa 155 parkeervakken. De twee gebouwen komen apart van elkaar te staan. De voorzijde van het gebouw evenwijdig aan de Nyelantstraat, waar reeds woningen zijn, wordt uitgebreid met een diepte gelijk aan de overdragende luifel. De achterzijde van de strip wordt uitgebreid met een diepte van 2,5 tot 3 meter. Deze ruimte kan door bewoners worden benut als daktuin of terras. De paviljoens van het eenlaagsgebouw worden gesloopt waarna er een nieuw, groter gebouw wordt gebouwd. Daarbij wordt een deel van de bestaande parkeerplaats Willem Royaardsplein gebruikt. Op de begane grond komen winkels. Daarboven komen 1 tot 3 bouwlagen.

Er wordt door gemeente Den Haag een boominventarisatie gedaan waaruit zal blijken welke bomen behouden blijven en welke bomen worden gekapt. Op het plein (bovenop de parkeergarage) komen in de nieuwe situatie bomen die niet diep wortelen. Op de hoek van het plein is één boom voorzien die door een sparing in de pleinvloer naar de grond gaat onder de parkeergarage. Het plein tussen de gebouwen wordt heringericht. Het bestaande groen wordt geroid en verwijderd. Gemeente Den Haag heeft een nieuw pleinontwerp gemaakt met een prominente plek op het plein voor groen (afbeelding 2.2).

Afbeelding 2.2 Nieuwe inrichting plangebied waar nog ondergronds een parkeergarage wordt gerealiseerd. Bron: WP Retail Development & Management B.V., 2017

3

NATUURWETGEVING

Vanaf 1 januari 2017 bestaat de Nederlandse natuurwetgeving uit de Wet natuurbescherming. Deze wet vervangt de drie wetten: de Natuurbeschermingswet 1998, de Boswet en de Flora- en Faunawet. De bevoegdheid is geheel bij de betreffende provincie, waarin de activiteit zich plaatsvindt komen te liggen.

De Wet natuurbescherming bestaat uit 3 onderdelen: de bescherming van Natura 2000-gebieden, de bescherming van soorten en de bescherming van bosopstanden. Naast de natuurwetgeving bestaat het natuurbeleid, waarbij de kern wordt gevormd door het Natuur Netwerk Nederland, afgekort de NNN. In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op de wetgeving voor de bescherming van soorten.

3.1 Bescherming van soorten

De bescherming van soorten is verdeeld in drie categorieën: soorten van de Vogelrichtlijn, soorten van de Habitatrichtlijn en overige soorten.

Wettelijk zijn enkele uitzonderingen opgesteld, waarvoor geen ontheffing nodig is:

- Handelingen volgens instandhoudingsmaatregelen of passende maatregel door provincie;
- Handelingen volgens een beheerplan of ander plan of programma of een programma per AMvB;
- Mits dat beheerplan, plan of programma voldoet aan de ontheffingsgronden; en het betreffende bestuursorgaan tevens bevoegd is om vrijstelling of ontheffing te verlenen of daarmee instemt;
- Ter voorkoming van schade (hele land of per provincie);
- Ter voorkoming van overlast (hele land of per provincie);
- Ter beperking van de populatie;
- Ter bestrijding van invasieve soorten;
- Voor de jacht, zoals wilde eend houtduif, haas en konijn.

Voor alle soorten geldt de zorgplicht. De beschermde status van de overige soorten verschilt per provincie. Provincies hebben de bevoegdheid om bij provinciale verordening vrijstelling te verlenen voor nationaal beschermde soorten. Er is dan geen ontheffing nodig voor werkzaamheden.

Soorten van de Vogelrichtlijn

Hieronder vallen alle van nature in Nederland in het wild levende vogels als bedoeld in artikel 1 Vogelrichtlijn.

Handelingen die de wet verbiedt zijn:

- opzettelijk doden of vangen;
- opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren vernielen e.d.;
- eieren onder zich te hebben;
- opzettelijk te storen, tenzij dit geen wezenlijke invloed heeft;
- vogels dood of levend, of herkenbare delen daarvan te verkopen, vervoeren of aanwezig te hebben voor verkoop.

Uitgezonderd zijn de soorten die door de AMvB zijn aangewezen. Hieronder vallen onder andere de Canadese gans en de Houtduif. Onder bepaalde voorwaarden mogen deze handelingen wel uitgevoerd worden. U heeft dan een ontheffing of vrijstelling nodig. Er zijn vrijstellingen opgesteld via de provinciale verordening of ministeriële regeling. Een ontheffing kan bij de provincie worden aangevraagd. Een ontheffing kan verkregen worden als er geen andere bevredigende oplossing is en als het nodig is in verband met de volksgezondheid, openbare veiligheid, luchtverkeer, schade aan gewassen en dergelijk, bescherming van flora en fauna, onderzoek of onderwijs, herinvoering van soorten, vangen van bepaalde kleine hoeveelheden en geen verslechtering van de staat van instandhouding.

Soorten van de Habitatrictlijn

Soorten die staan in het Verdrag van Bern en Bijlage I van het Verdrag van Bonn.

Handelingen die de wet verbiedt zijn:

- opzettelijk te doden of te vangen;
- opzettelijk te verstoren;
- opzettelijk eieren te vernielen of te rapen;
- voortplantingsplaatsen of rustplaatsen te beschadigen of te vernielen;
- opzettelijk te plukken of te verzamelen, afsnijden, ontwortelen of vernielen;
- anders dan voor verkoop, onder zich te hebben of te uitvoeren.

Er zijn vrijstellingen opgesteld via de provinciale verordening of ministeriële regeling. Een ontheffing kan bij de provincie worden aangevraagd. Een ontheffing kan verkregen worden ter bescherming van flora- en fauna, voorkoming "ernstige schade" aan gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendommen, in belang van de volksgezondheid, openbare veiligheid of andere dwingende reden van groot openbaar belang met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van wezenlijk gunstige effecten voor het milieu. Daarnaast zijn de wettelijke uitzonderingen van toepassing.

Overige soorten

Dit zijn de soorten die genoemd worden in de bijlage van Wet natuurbescherming. Onder dit beschermingsregime is het verboden om:

- Voortplantingsplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te beschadigen of vernielen;
- Vaatplanten opzettelijk te plukken, verzamelen, afsnijden, ontwortelen of vernielen.

Voor deze soorten gelden dezelfde vrijstellingsgronden als bij de soorten van de Habitatrichtlijn en zijn er een groot aantal overige uitzonderingsgronden. Voor ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden en het algemeen belang is er een vrijstelling.

Zorgplicht

De bescherming van soorten gaat uit van de intrinsieke waarde van alle dieren en planten. De mens moet daar zorgvuldig mee omgaan. Daarom is de zorgplicht in artikel 1.11 van de wet opgenomen. De zorgplicht houdt in dat iedereen 'voldoende zorg' in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende dieren en planten en hun leefomgeving en voor Natura 2000-gebieden. Dat betekent dat iedereen naar redelijkheid nadelige effecten:

- moet voorkomen;
- moet beperken;
- ongedaan moet maken.

4

METHODE

De aanwezige natuurwaarden zijn in beeld gebracht op basis van een verkenning van bestaande inventarisatiegegevens en 4 veldbezoeken.

4.1 Bureauonderzoek

Voor het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van landelijke, provinciale en indien beschikbaar regionale verspreidingsinformatie.

Uit de landelijke verspreidingsinformatie uit atlassen, die deels gedateerd is, moet blijken of nabij de locaties in het verleden strikt beschermde soorten zijn aangetroffen. Exacte locaties of datering van de waarnemingen zijn daarbij veelal niet bekend. Deze gegevens hebben vaak betrekking op atlasblokken (5x5 kilometer). De soortgegevens hebben daarom veelal betrekking op de regio en niet specifiek op het plangebied.

Daarnaast is de Nationale Database Flora en Fauna (NDFF) geraadpleegd. De NDFF is de meest complete natuurdatabank van Nederland. De NDFF geeft informatie over de verspreiding van alle in Nederland levende planten- en diersoorten. De NDFF is gevuld met gegevens uit databanken van verschillende organisaties die deze gegevens op professionele wijze verzamelen (zoals SOVON Vogelonderzoek Nederland, de Zoogdiervereniging, RAVON en de Vlinderstichting). Ook de gegevens van verschillende gemeenten, waterschappen, provincies en terreinbeherende organisaties zijn hierin toegevoegd. Steeds meer partijen sluiten zich bij de NDFF aan. De databank wordt dagelijks aangevuld met recente waarnemingen die via invoerportalen binnen komen. Op dit moment bevat de NDFF meer dan 100 miljoen waarnemingen. De NDFF bevat uitsluitend gevalideerde gegevens.

4.2 Veldonderzoek

Vleermuizen

Bij de uitvoering van het vleermuisonderzoek is gewerkt conform het 'Protocol voor vleermuisinventarisaties' dat in januari 2017 is geëvalueerd door deskundigen van het Netwerk Groene Bureaus, de Zoogdiervereniging en de (toenmalige) Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Het protocol is daarmee aangepast naar de meest recente wetenschappelijke inzichten.

Daarbij heeft het onderzoek zich geconcentreerd op de aanwezigheid van verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis vanwege de geschiktheid van het type bebouwing voor deze

soort en de geplande werkzaamheden. Uiteraard is tijdens de veldbezoeken ook aandacht besteed aan eventuele andere beschermde vleermuissoorten binnen het plangebied en het voorkomen van vleermuizen in de omgeving van het plangebied.

Het vleermuisonderzoek heeft zich gericht op het vaststellen van de soortensamenstelling, de aantallen, de gebruiksfunctie van het gebied en het vaststellen van verblijfplaatsen (kraamverblijven, winterverblijfplaatsen, zomerverblijven etc.), vliegroutes en foerageergebieden. Tijdens het vleermuisonderzoek is gebruik gemaakt van een batdetector Pettersson D240X in combinatie met een Pettersson D100.

In totaal zijn vier veldbezoeken uitgevoerd: twee in de kraamperiode en twee in de baltsperiode (tabel 1). Het kraamonderzoek heeft zich gericht op de aanwezigheid van zomer- en/of kraamverblijfplaatsen van vleermuizen. Deze bezoeken hebben plaatsgevonden tijdens het uitvlieg- of invliegtijdstip van vleermuizen, respectievelijk rond zonsondergang en zonsopkomst. Het baltsonderzoek heeft zich gericht op het vaststellen van balts-, paar-, en/of winterverblijfplaatsen van vleermuizen. Deze bezoeken hebben plaatsgevonden tijdens de baltsactiviteit van vleermuizen, na zonsondergang tot middernacht. Tijdens dit tijdstip is de meeste baltsactiviteit bij vleermuizen waar te nemen. Op basis van het veldbezoek ten behoeve van de quickscan werd op basis van expert judgement gebruik van het gebouw als massawinterverblijf op voorhand ongeschikt geacht. De veldbezoeken hebben plaatsgevonden tijdens voor vleermuizen gunstige weersomstandigheden.

Tabel 1: Onderzoektijden en weersomstandigheden

Datum	Type onderzoek	Start- en eindtijd	Onderzoeker	Weersomstandigheden
31-05-2017	Kraamonderzoek vleermuizen	21:30 – 23:30 <i>Zon onder: 21:49</i>	J. Marchal	Droog, half bewolkt 22 °C windkracht 1 Bft
29-06-2017	Kraamonderzoek vleermuizen	03:15 – 05:30 <i>Zon op: 5:23</i>	J. Marchal	Droog, licht bewolkt, 17 °C, windkracht 3 Bft
15-08-2017	Baltsonderzoek vleermuizen	22:00 – 00:00 <i>Zon onder: 21:03</i>	J. Marchal	Droog, half bewolkt, 19 °C windkracht 2 Bft
06-09-2017	Baltsonderzoek vleermuizen	21:30 – 23:30 <i>Zon onder: 20:15</i>	J. Marchal	Droog, half bewolkt, 16 °C, windkracht 3 tot 4 Bft

Overige soorten

Tijdens het veldwerk naar vleermuizen is tevens aandacht geschonken aan andere (nacht actieve) soorten zoals steenmarter.

5

ONDERZOEKSRESULTATEN & ANALYSE

Dit hoofdstuk beschrijft de tijdens het veldonderzoek waargenomen soorten, al dan niet aangevuld met gegevens uit literatuur en andere informatiebronnen. Tevens worden eventuele effecten beschreven als gevolg van de voorgenomen ontwikkeling.

5.1 Vleermuizen

Alle vleermuizen zijn strikt beschermd binnen de Habitatrichtlijn. Er zijn twee vleermuissoorten in het plangebied en de directe omgeving aangetroffen (gewone dwergvleermuis en laatvlieger). De aangetroffen soorten worden hieronder besproken, de waarnemingen worden weergegeven in de verspreidingskaarten(bijlage 1).

5.1.1 Voorkomen en functie

Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis is in Nederland de meest algemene vleermuissoort. De soort wordt veelvuldig waargenomen in stedelijk gebied. (Kraam)kolonies zijn in Nederland in hoofdzaak in gebouwen aangetroffen. Voorbeelden van verblijfplaatsen in gebouwen zijn ruimtes in spouwmuren en achter boeiboorden en gevelbetimmering. Gebouwen worden ook als winterverblijf gebruikt, waarbij (vermoedelijk) vergelijkbare plaatsen als in de zomer worden benut, mits deze vorstvrij zijn. Ze jagen hoofdzakelijk binnen een straal van 2 tot 5 km van de verblijfplaats. Bij vliegroutes wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van lijnvormige structuren, als bomenrijen, waterlopen maar ook langs gevels van gebouwen. De jacht vindt plaats in gesloten tot half open landschap.

Kader - vleermuisvliegroutes

Vleermuizen maken gebruik van lijnvormige landschapselementen zoals bomenrijen en singels om zich langs te verplaatsen. Een aaneengesloten kronendak heeft hierbij de voorkeur. Van vleermuizen is bekend dat onderbrekingen in de lijnstructuur maximaal 100 tot 200 meter mogen bedragen (kleinere en langzaam vliegende soorten 50 meter). Wanneer de onderbrekingen groter zijn dan deze afstand kunnen sommige soorten deze afstand niet overbruggen en zullen ze uitwijken naar alternatieve vliegroutes en foerageergebieden.

Foerageergebied en vliegroutes

Foeragerende gewone dwergvleermuizen zijn op enkele plekken in het plangebied aangetroffen, met name gebruik makend van het plein. Meerdere gewone dwergvleermuizen zijn waargenomen in de straten rond het plangebied als de Stalpertstraat, Van Neckstraat en Van Kijfhoeklaan. Daarbij werd gebruik gemaakt van de luwte langs de gevels om langs te vliegen en open ruimten tussen gebouwen waar de geschakelde garages waren (figuur 3). Ook de bosschages ten noorden van het gebied (Waalstdorperweg) en aan de zuidwestkant (Le Grandweg) werden gebruikt om te foerageren.

Figuur 3. Open stukken tussen woningen bij de garages waar gewone dwergvleermuis gebruik van maakt om te foerageren. Locatie aan Van Neckstraat te Den Haag. Bron: Google maps, 2016

Het totale aantal foeragerende gewone dwergvleermuizen wordt op circa 10 exemplaren geschat. Dit aantal betreft het totaal van de waargenomen gewone dwergvleermuizen in het plangebied en in de omliggende wijk. Daarmee zijn de meeste exemplaren buiten het plangebied aangetroffen. Door de beperkte hoeveelheid openbaar groen in het plangebied is het minder aantrekkelijk voor vleermuizen als foerageergebied.

Aan de noordkant van het plangebied is een lijnvormige groenstructuur aanwezig in de vorm van grote, volwassen bomen (iep). Deze rij wordt niet structureel als vliegroute gebruikt door vleermuissoorten. Ook in het plangebied zijn geen duidelijke vliegroutes aangetroffen. De gewone dwergvleermuis maakte voornamelijk gebruik van gebouwen om langs te vliegen in de lange, rechte straten. De soort is diffuus verspreid in en rond het plangebied aangetroffen.

Verblijfplaatsen

In het plangebied zijn in het gebouw aan de Nyelantstraat meerdere verblijfplaatsmogelijkheden voor vleermuizen. Met name aan de kopse kant is ruimte achter de boeiboorden aanwezig en zijn enkele openingen door de ventilatiegaten van de spouwmuur. In het plangebied is aan de noordkant een zomerverblijfplaats van één gewone dwergvleermuis aangetroffen. Het dier was enige tijd rond de gevel aan het

rondvliegen (zwermen) en vloog daarna achter het boeiboord (figuur 4). Er zijn geen andere verblijfplaatsen vastgesteld in het plangebied.

Figuur 4. De pijl geeft de locatie weer waar een gewone dwergvleermuis invloog, achter het boeiboord. Dit duidt op een verblijfplaats, in dit geval een zomerverblijfplaats. Foto: J. Marchal

Vleermuizen baltsen (ook wel sociale roep) in de najaarsperiode binnen een territorium om vrouwtjes te vinden en mee te lokken naar hun verblijfplaats om te paren. Zij vliegen daarbij op min of meer vaste routes, waarbij ze een sterke binding met bepaalde gebouwen hebben waar zich dan de paar- en/of baltslocaties bevinden. Binnen een territorium kunnen de mannetjes verschillende verblijfplaatsen hebben. Deze verblijfplaatsen maken onderdeel uit van een netwerk, waar binnen ze regelmatig verhuizen. De exacte plekken van de balts- en/of paarplekken zijn vaak niet duidelijk, aangezien ze tijdens het baltsen maar weinig en slechts kort in- of uitvliegen. Soms baltsen mannetjes rondom een geheel huizenblok zonder duidelijke voorkeur voor een bepaalde woning. Op basis van de waarnemingen kan veelal wel de globale locatie van het balts- en of paarverblijf worden aangewezen.

In de baltsperiode zijn tijdens de twee veldbezoeken in het plangebied geen baltsende mannetjes waargenomen. Deze zijn wel aangetroffen in de straten ten westen van het plangebied, waarbij het om actief baltsende mannetjes van gewone dwergvleermuizen ging. Baltsende mannetjes zijn dan ook een indicatie voor de aanwezigheid van balts- en paarverblijfplaatsen. Op basis van de waarnemingen bevindt het verblijf/ de verblijven zich in de hoek Stalpertstraat en Van Akenstraat, dus buiten het plangebied. Waarnemingen van baltsende mannetjes of verblijfplaatsen van andere vleermuissoorten zijn niet aangetroffen in het plangebied of in de directe omgeving.

Mogelijk overwinteren deze mannetjes ook op deze locaties. Een locatie met een balts- en/of paarverblijfplaats kan dan ook worden aangemerkt als winterverblijfplaats. Bij strenge vorst verhuizen ze echter vaak naar zogenaamde massawinterverblijfplaatsen.

Laatvlieger

De laatvlieger komt in Nederland vrij algemeen voor (al laat de soort wel een dalende trend zien en staat de soort op de Rode Lijst vermeld als kwetsbaar). De waarneming in deze sterk verstedelijkte omgeving is vrij bijzonder omdat de soort doorgaans in groene dorpen of aan de (groene) buitenranden van grote steden voorkomt. Laatvlieger jaagt boven open tot halfopen landschap, vooral in de beschutting van opgaande elementen zoals bosranden, heggen en lanen. Kraamkolonies komen in Nederland voor zover bekend alleen in gebouwen voor. Deze bevinden zich in de spouwmuur, achter en onder de (dak)betimmering, onder daklijsten en dakpannen of onder het lood rondom de schoorsteen. Soms worden ze ook op zolders aangetroffen. De jachtgebieden liggen in een straal van 1 tot 5 km (zelden meer) rondom de kolonie. Vliegroutes volgen waar mogelijk lijnvormige structuren, maar laatvliegers vliegen bij gunstige weersomstandigheden ook wel grote afstanden door open gebied. De laatvlieger jaagt boven open tot halfopen landschap, vooral in de beschutting van opgaande elementen zoals bosranden, heggen en lanen.

Foerageergebied en vliegroutes

Eenmaal is een overvliegende laatvlieger aangetroffen, buiten het plangebied in de Van Akenstraat (bijlage 1). Tijdens andere veldbezoeken zijn zowel in als buiten het plangebied geen laatvliegers aangetroffen waardoor er geen sprake is van een duidelijke vliegroute.

Verblijfplaatsen

Er zijn geen verblijfplaatsen van laatvliegers in het plangebied aangetroffen of in de bebouwing in de directe omgeving van het plangebied.

5.1.2 Effecten en ontheffing

Alle vleermuissoorten zijn in Nederland beschermd onder de Wet natuurbescherming. Het verjagen, vangen en doden van individuen van beschermde soorten, evenals het verstoren of vernielen van vaste verblijfplaatsen (inclusief de functionele leefomgeving) is verboden vanuit de Wet natuurbescherming. De functionaliteit van verblijfplaatsen van vleermuizen dient te allen tijde gegarandeerd te blijven.

Ten aanzien van de ontwikkeling van winkelcentrum Duinzigt worden werkzaamheden verricht aan de aanwezige bebouwing. Aan de noordzijde van het gebouw aan de Nyelantstraat is één zomerverblijfplaats van één gewone dwergvleermuis aangetroffen. Met de werkzaamheden wordt dit verblijf verstoord en mogelijk verwijderd. Om te allen tijde een verblijfplaats voor vleermuizen aan te bieden zijn maatregelen noodzakelijk om negatieve effecten te voorkomen of te beperken. De gunstige staat van instandhouding van deze zeer algemene soort is zeker niet in het geding, te meer omdat het gaat om slechts één zomerverblijfplaats in een netwerk van vermoedelijk honderden verblijfplaatsen verspreid over de stad. Rond het plangebied zijn meerdere mogelijkheden voor verblijfplaatsen aanwezig in de bestaande bebouwing. Met het onderzoek is ook minimaal één paar- en/of baltsverblijf buiten het plangebied aangetroffen, wat hierop wijst. Alternatieve, tijdelijke verblijfplaatsen kunnen eenvoudig worden aangeboden in de vorm van vleermuiskasten. Van belang is de vleermuizen de tijd te geven aan het nieuwe verblijf te wennen in de gewenningsperiode. De periode voor zomerverblijven is minimaal 3

maanden waarin alleen de maanden april tot en met oktober meetellen (Kennisdocument Gewone dwergvleermuis, 2017). Gedurende deze periode moet zowel het oorspronkelijke verblijf als de nieuwe, vervangende verblijven aanwezig zijn.

In de nieuwe situatie is het noodzakelijk dat de aanwezige bebouwing geschikt is en blijft voor verblijfplaatsen van vleermuizen. Het verstoren van verblijfplaatsen, dan wel het beschadigen of vernielen van verblijfplaatsen van vleermuizen is wel ontheffingsplichtig. Het aanvragen van ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is daarom noodzakelijk. Het bevoegd gezag moet de werkzaamheden en maatregelen goedkeuren (ontheffing verlenen) voordat de werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd.

Het plangebied wordt sporadisch gebruikt door gewone dwergvleermuizen om te foerageren. Met de inrichting van het plein is rekening gehouden voor veel openbaar groen, onder andere door het planten van meerdere bomen. Het plangebied wordt hierdoor geschikter als foerageergebied voor vleermuizen. Negatieve effecten op foerageergebied zijn dan ook niet aan de orde. Essentiële vliegroutes zijn niet aangetroffen.

5.1.3 Te nemen maatregelen

Om negatieve effecten op (de verblijfplaats van) gewone dwergvleermuis zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken zijn aanvullende maatregelen noodzakelijk. De te nemen maatregelen zijn op hoofdlijnen:

- plaatsen van vleermuiskasten voorafgaand (compensatiefactor is 4 kasten per aangetroffen verblijfplaats);
- voor tijdelijke vervanging van het zomerverblijfplaats geldt een gewenningsperiode van minimaal 3 maanden (waarbij alleen de maanden april tot en met oktober meetellen). Gedurende deze periode zijn vleermuizen namelijk actief en kunnen de vervangende verblijven worden ontdekt en geïnspecteerd.
- werken buiten de kwetsbare perioden van de soort;
- ongeschikt maken van huidige verblijfplaatsen in werkgebied;
- nieuwe verblijfplaatsen creëren in de nieuwbouw;
- ecologisch werkprotocol opstellen;
- begeleiding tijdens de werkzaamheden.

Conclusie: Met de voorgenomen ontwikkeling wordt een (zomer)verblijfplaats van gewone dwergvleermuis beschadigd, vernield en/of opzettelijk verstoord. Het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is voor gewone dwergvleermuis wordt om die reden noodzakelijk geacht.

5.2 Overige soorten

5.2.1 Voorkomen en functie

Tijdens het veldonderzoek is ook gelet op de aanwezigheid van andere zwaarder beschermde soorten dan hierboven beschreven. Zwaarder beschermde diersoorten (o.a. steenmarter) zijn echter niet aangetroffen en worden ook niet verwacht.

Het flatgebouw van Zorggroep Oldael aan de noordkant van het plangebied, wordt door een grote groep gierzwaluwen bewoond een beschermde soort. Het gaat om minimaal 10 paartjes. De geplande werkzaamheden aan winkelcentrum Duinzigt liggen buiten de invloedssfeer van de verblijfplaatsen van de gierzwaluwen. Doordat gierzwaluwen in groepen bij elkaar zitten en jongen dichtbij hun geboortenplek een eigen verblijfplaats zullen gaan zoeken, is het te herontwikkelen gebouw in het plangebied zeer geschikt als locatie voor verblijfplaatsen van gierzwaluwen. Overwogen kan worden om hiervoor voorzieningen te treffen in de vorm van bijvoorbeeld neststenen.

5.2.2 Effecten en ontheffing

Negatieve effecten zijn niet te verwachten op de groep overige beschermde soorten. Zwaardere beschermde soorten, zoals steenmarter, en hun vaste rust- en verblijfplaatsen ontbreken. Wel dient te allen tijde rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van broedvogels. Alle vogelsoorten in Nederland zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming. Voor alle beschermde inheemse (ook algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die nesten beschadigen of verstoren. Verstoring kan in veel situaties worden voorkomen door verstorende werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren. De periode van 15 maart tot 15 juli wordt over het algemeen beschouwd als broedseizoen. Voor de Wet natuurbescherming zijn echter alle bewoonde vogelnesten beschermd, ongeacht het tijdstip van het jaar. De genoemde termijn moet daarom niet al te strikt worden toegepast. Werkzaamheden binnen het broedseizoen zijn mogelijk indien is vastgesteld dat er met deze werkzaamheden geen nesten van broedvogels worden verstoord of dat voorafgaand aan het broedseizoen het werkgebied ongeschikt is gemaakt voor broedende vogels.

Op korte afstand van het plangebied zijn verblijfplaatsen van gierzwaluwen aangetroffen. De gierzwaluw is een trekvogel en alleen in de maanden mei tot en met augustus in Nederland. De gierzwaluw is voor zijn verblijfplaats in Nederland afhankelijk van de mens. Als verblijfplaats kiest de soort holten en kieren tussen dakpannen en de tengels (panlatten), spouwmuurisolatiegaten en diverse andere holten. Deze vogels houden er een bijzondere leefwijze op na; de soort slaapt en paart in de lucht en komt alleen 'aan land' om te broeden. De gierzwaluw is een (semi-) koloniebroeder, dit afhankelijk van de nestgelegenheid. Nestgelegenheid in nieuwe bebouwing is beperkt aanwezig doordat gebruik wordt gemaakt van dakconstructies die voor gierzwaluwen ongeschikt zijn en kieren en gaten ontbreken. Een oplossing voor gierzwaluwen is gebruik te maken van kunstmatige nestgelegenheden. Het plangebied is een zeer geschikte locatie om verblijfplaatsen van gierzwaluwen te realiseren. Aanbevolen wordt dit te realiseren bij het ontwikkelen van het plangebied.

Conclusie: Negatieve effecten op overige beschermde soorten zijn niet te verwachten. Het aanvragen van een ontheffing is voor overige beschermde soorten niet noodzakelijk. Wel dient te allen tijde rekening te worden gehouden met het broedseizoen van vogels. Aanbevolen wordt in de bebouwing nestgelegenheden voor gierzwaluwen te realiseren.

6

CONCLUSIES EN ADVIES

6.1 Vleermuizen

Tijdens het onderzoek zijn in het plangebied meerdere exemplaren van de gewone dwergvleermuis aangetroffen. Er is aan de noordzijde van de aanwezige bebouwing één zomerverblijfplaats aanwezig van één gewone dwergvleermuis. Andere verblijfplaatsen als paar- of baltsverblijven ontbreken in het plangebied. Er zijn geen verblijfplaatsen van andere vleermuissoorten aangetroffen in het plangebied.

Door beperkt aanwezig openbaar groen wordt het plangebied door gewone dwergvleermuizen sporadisch gebruikt om te foerageren. De soort maakt veelal gebruik van de woonwijk rondom met groene elementen en bosschages rond het plangebied om te foerageren. Duidelijke vliegroutes zijn niet aangetroffen.

Met de ruimtelijke ontwikkelingen in winkelcentrum Duinzigt kunnen negatieve effecten op gewone dwergvleermuis niet worden uitgesloten. Als gevolg van de geplande werkzaamheden worden (tijdelijke) negatieve effecten verwacht en treedt verstoring en/of beschadiging of vernieling van verblijfplaatsen op voor de gewone dwergvleermuis.

Maatregelen zijn noodzakelijk om negatieve effecten te voorkomen of te beperken en om te allen tijde een verblijfplaats voor de beschermde soort aan te bieden. Met de voorgenomen werkzaamheden wordt niet verwacht dat de gunstige staat van genoemde soort in het geding komt. Vleermuiskasten, een tijdelijke voorziening, worden minimaal 3 maanden voor de start van het werkzaamheden geplaatst zodat de vleermuizen de tijd krijgen aan de nieuwe verblijven te kunnen wennen alvorens het oorspronkelijke verblijf wordt verstoord/ verwijderd. Bij de gewenningsperiode tellen alleen de maanden april tot en met oktober mee.

Naast tijdelijke voorzieningen in de vorm van nestkasten is het noodzakelijk dat in de nieuwe situatie de bebouwing weer geschikt is en blijft voor vleermuizen om in te verblijven. Het verstoren van verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen is wel ontheffingsplichtig. Hiervoor dient een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming te worden aangevraagd.

6.2 Projectplan en werkprotocol

Om een ontheffing in het kader van de wet aan te aanvragen is noodzakelijk een projectplan en werkprotocol op te stellen. Voor soorten waarvan de verblijfplaats jaarrond beschermd is moet:

- de gunstige staat van instandhouding gegarandeerd blijven;
- invulling gegeven worden aan de zorgplicht;
- voldaan worden aan een bij de wet genoemd belang;
- mogen er geen alternatieven zijn.

Deze gegevens moeten worden uitgewerkt in een projectplan. In het projectplan staat concreet welke werkzaamheden, wanneer en op welke wijze worden uitgevoerd. Dit wordt aangevuld met een onderbouwing van de noodzaak van het project.

Een ontheffingsaanvraag moet worden ingediend bij het bevoegd gezag, in dit geval de Omgevingsdienst Haaglanden in opdracht van Provincie Zuid-Holland. Op een aanvraag wordt binnen een termijn van maximaal 20 weken definitief beslist. Indien tijdens de procedure om aanvullende gegevens wordt verzocht kan het langer duren. Op dat besluit kunnen belanghebbenden nog bezwaar maken. Concrete maatregelen die moeten worden genomen tijdens de werkzaamheden moeten worden vastgelegd in een ecologisch werkprotocol. Hierin moeten eveneens de aanvullende voorwaarden worden verwerkt die voortvloeien uit de ontheffingsaanvraag.

6.3 Overige soorten

Op korte afstand van het plangebied zijn verblijfplaatsen van gierzwaluwen aangetroffen. De gierzwaluw is een (semi-) koloniebroeder, dit afhankelijk van de nestgelegenheid. Nestgelegenheid in nieuwe bebouwing is beperkt aanwezig doordat gebruik wordt gemaakt van dakconstructies die voor gierzwaluwen ongeschikt zijn en kieren en gaten ontbreken. Een oplossing voor gierzwaluwen is gebruik te maken van kunstmatige nestgelegenheden. Het plangebied is een zeer geschikte locatie om verblijfplaatsen van gierzwaluwen te realiseren. Aanbevolen wordt dit te realiseren bij het ontwikkelen van het plangebied.

6.4 Geldigheid onderzoek

Dit onderzoek is uitgevoerd conform de landelijk geldende richtlijnen. Het bevoegd gezag (de provincie Zuid Holland in deze) hanteert de volgende definitie voor de geldigheid van onderzoeken naar beschermde soorten:

“Onderzoeksgegevens mogen maximaal 3 jaar oud zijn in gebieden waar weinig of geen ruimtelijke of kwalitatieve veranderingen zijn opgetreden in de afgelopen drie jaar. In gebieden waar dit niet voor geldt, moeten de gegevens recenter zijn.”

Dit rapport gaat in op de effecten van de ontwikkeling zoals beschreven in hoofdstuk 2. Wijzigingen of aanpassingen in de ontwikkeling kunnen tot andere conclusies ten aanzien van de effecten op beschermde soorten leiden.

LITERATUURLIJST

- Eelerwoude, 20 april 217. *Quickscan flora en fauna, Duinzigt te Den Haag*.
- Kennisdocument Gierzwaluw *Apus apus* versie 1.0, juli 2017
- Kennisdocument Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus* versie 1.0, juli 2017
- Protocol voor vleermuisinventarisaties van het Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, de Zoogdierverseniging en de Gegevensautoriteit Natuur, 2017
- Landschapsbeheer Flevoland (2011). *Vleermuisvriendelijk bouwen. Een handreiking voor huiseigenaar, architect en beleidsmedewerker*. Een samenwerking tussen Landschapsbeheer Flevoland, Zoogdierverseniging en Tauw bv. Landschapsbeheer Flevoland, Lelystad.
- Limpens, H. , K. Mostert en W. Bongers (1997). *Atlas van de Nederlandse Vleermuizen*. Utrecht: KNNV Uitgeverij.
- Limpens, H., P. Twisk & G. Veenbaas (2004). *Met vleermuizen overweg. Brochure over vleermuizen en de wijze waarop bij planning, aanleg, reconstructie en beheer van wegen praktische invullingen kan worden gegeven aan de wettelijke zorgplicht voor vleermuizen*. Dienst Weg- en Waterbouwkunde, Delft / Zoogdierverseniging, Arnhem.
- Omgevingsdienst Haaglanden, 2017
<https://omgevingsdiensthaaglanden.nl/categorie/product/7-ontheffingverlening-soorten.html>

Internet

- Waarnemingen soorten - www.zoogdieratlas.nl
- Waarnemingen soorten - www.telmeel.nl
- Waarnemingen soorten - www.waarneming.nl
- Waarnemingen soorten - <https://ndff-ecogrid.nl>

BIJLAGE 1 VLEERMUIZEN

